

**У спеціалізовану вчену раду Д 26.459.01
в Інституті інформаційних технологій
і засобів навчання НАПН України**

ВІДГУК

офіційного опонента, кандидата педагогічних наук Денисенко Світлани
Миколаївни на дисертаційну роботу Балалаєвої Олени Юріївни
«Проектування електронних посібників з латинської мови для вищих
аграрних навчальних закладів», подану до захисту на здобуття наукового
ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю
13.00.10 – «Інформаційно-комунікаційні технології в освіті»

1. Актуальність теми дослідження.

Актуальність теми дослідження визначається широким впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освіту, що відповідає стратегічним напрямам сучасної державної політики на шляху розбудови інформаційного суспільства. Особливо гостро постає проблема розробки і застосування електронних посібників у вищій аграрній освіті, оскільки в умовах інтеграції України до європейського простору актуалізується потреба суспільства у висококваліфікованих фахівцях-аграріях. Проте більшість досліджень по створенню електронних посібників проводилося на прикладі технічних, математичних і природничих дисциплін; проектування електронних посібників з латинської мови для аграрних ВНЗ не було предметом спеціального дослідження. Однак конкурентоспроможні фахівці-аграрії мають володіти не лише рідною (українською), а й міжнародною (латинською) професійною мовою, що зумовлює необхідність пошуку конструктивних ідей для модернізації навчання латини у вітчизняних ВНЗ.

З цих позицій, дисертаційна робота Балалаєвої О.Ю. є актуальною, своєчасною і важливою для напряму інформатизації освіти, оскільки в ній

обґрунтовано специфічні принципи та розроблено модель проектування і модель використання електронного посібника з латинської мови для вищих аграрних навчальних закладів.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження пов'язане з темою науково-дослідної роботи Національного університету біоресурсів і природокористування України «Розробка методів дистанційного навчання іноземних мов та створення електронних навчальних посібників з німецької, французької, латинської мов для аграрних закладів освіти всіх рівнів акредитації» (ДР №0102U006204). Тему дисертації затверджено вченою радою Природничо-гуманітарного навчально-наукового інституту Національного університету біоресурсів і природокористування України (протокол № 9 від 21.05.2012 р.) та узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 3 від 29.03.2016 р.).

3. Основні наукові положення дисертації, їх новизна, достовірність та обґрунтованість.

Основні наукові положення сформульовані у дисертаційному дослідженні, доведено теоретично та підтверджено експериментальним шляхом. Обґрунтованість та вірогідність отриманих результатів підтверджується використанням значної кількості наукових праць вітчизняних та зарубіжних авторів, фактичного матеріалу, статистичних даних, широкою апробацією результатів дослідження на науково-практичних конференціях і семінарах.

Відповідно до обраної теми, автором було коректно сформульовано мету дослідження: розробити модель проектування та методику використання електронного посібника з латинської мови для студентів аграрних ВНЗ.

Для досягнення поставленої мети дисертантом вирішено ряд завдань, що надало можливість отримати теоретично та практично значущі

результати дослідження, яким притаманна наукова новизна.

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено його мету, задачі, об'єкт і предмет, зазначено методи роботи, розкрито наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дослідження, наведено відомості про їх апробацію та впровадження, а також про публікації автора, структуру і зміст дисертації.

У першому розділі «Теоретичні основи проектування та використання електронних посібників з латинської мови» автором, шляхом врахування загальних тенденцій формування нової освітньої парадигми, визначено підходи щодо здійснення проектування електронного посібника з латинської мови (системний, компетентнісний, діяльнісний, особистісно орієнтований, технологічний).

На основі узагальнення головних підходів (структурного, функціонального, дескриптивного) уточнено поняття «електронний посібник» та «електронний навчальний посібник», також визначено поняття «дидактичний ризик».

Автором визначено принципи проектування електронних посібників з латинської мови для аграрних ВНЗ (системного підходу; загальнодидактичні (науковості, систематичності і послідовності, доступності, свідомості та активності, міцності, наочності, розвивального і виховного характеру навчання); специфічні (індивідуалізації, інтерактивності, структурування, функціональної детермінованості, комплементарності); лінгвопрофесійні (урахування вимог соціально-професійного середовища, інтегративності, професійної орієнтованості, селективності, подвійної детермінації змісту навчання, моделювання квазіпрофесійної діяльності, інтернаціоналізації, формування навчальної автономії, безперервності мовної освіти).

Проаналізовано зарубіжні та вітчизняні електронні освітні ресурси з латинита визначено основні тенденції їх розвитку: мультимедійні курси, словники, перекладачі.

У другому розділі «Проектування електронного посібника з латинської мови» визначено і науково обґрунтовано характеристики проектування електронного посібника з латинської мови.

Структурно-організаційні характеристики включають функціональний і структурний аспекти та концептуальний, технологічний, операційний, реалізаційний рівні.

Процесуально-організаційні характеристики включають: аналітичну стадію, що складається з етапів діагностування та цілепокладання; проектувальну стадію, що містить концептуальний, технологічний, операційний і реалізаційний етапи; експериментальну стадію, що складається з констатувального, формувального та контрольньо-узагальнювального етапів; рефлексивну стадію, що складається з коригувального та адаптаційного етапів.

Розроблено модель проектування електронного посібника навчання латинської мови студентів аграрних ВНЗ, що має цільовий, змістовий, процесуально-технологічний і оцінювально-результативний блоки.

Дисертантом розкрито педагогічні умови ефективної реалізації запропонованої моделі: врахування під час проектування електронного посібника дидактичних ризиків, вибір оптимального виду електронного посібника для забезпечення навчального процесу на конкретному етапі вивчення дисципліни, забезпечення реалізації в електронному посібнику мотиваційної функції, комплексне використання електронних і традиційних засобів навчання.

Визначено головні функції електронного посібника: інформаційну, систематизуючу, закріплення та самоконтролю, самоосвіти.

Описано макроструктуру електронного посібника, в якому виокремлено два базові модулі: «Словник» і «Посібник», які можуть використовуватися як самостійні блоки, так і в комплексі та службовий модуль «Допомога».

У третьому розділі «Методика використання електронного посібника у навчанні латинської мови студентів аграрних ВНЗ» розроблено модель використання електронного посібника у навчанні латинської мови студентів аграрних ВНЗ, що складається з цільового, змістового, технологічного і оцінювально-результативного блоків; описано основні компоненти методики використання електронного посібника у навчанні латинської мови студентів аграрних ВНЗ, що містить такі компоненти: мету і завдання, реалізація яких сприятиме досягненню планованого результату, зміст, методи і засоби навчання, форми організації освітнього процесу, критерії та рівні ефективності навчання із використанням електронного посібника.

У четвертому розділі «Експериментальна перевірка ефективності методики використання електронного посібника у навчанні латинської мови студентів аграрних ВНЗ» розкрито зміст експериментальної роботи щодо перевірки ефективності розробленої методики використання електронного посібника у навчанні латини; наведено результати статистичного аналізу емпіричних даних і рефлексивної стадії дослідження. Аналіз результатів експерименту дозволяє стверджувати, що практичне використання розробленої методики сприяє підвищенню внутрішньої мотивації студентів, збільшенню швидкості виконання завдань, зростанню рівня засвоєння навчального матеріалу. Результати експериментальної перевірки ефективності розробленої методики використання електронного посібника у навчанні латини підтвердили її практичну дієвість.

4. Повнота відображення результатів дослідження в опублікованих працях і авторефераті.

Автореферат дисертації повністю відповідає основним положенням дисертації і вимогам ДАК МОН України.

Результати виконаного дослідження висвітлено автором у в 65 публікаціях автора (46 – одноосібних), з яких 8 навчальних і 12 навчально-

методичних посібників, 11 статей у наукових фахових виданнях, 5 статей у наукових періодичних виданнях іноземних держав та у виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз, 15 статей і тез у збірниках матеріалів конференцій, 14 статей у збірниках праць та інших виданнях.

5. Значення для науки і практики, можливі конкретні шляхи використання результатів дослідження.

Наукова новизна та теоретичне значення дослідження полягає в тому, що: вперше запропоновано і теоретично обґрунтовано специфічні принципи проектування електронних посібників – «функціональної детермінованості» та «комплементарності», розроблено модель проектування електронного посібника як засобу підвищення ефективності навчання латинської мови студентів аграрних ВНЗ і модель його використання; уточнено поняття «електронний посібник» і «електронний навчальний посібник» шляхом співвіднесення з родовим поняттям «електронне видання» та визначення видових відмінностей на основі ознак дефініцій навчальних видань і специфічної видової ознаки – повноти реалізації дидактичного циклу, а також поняття «проектування електронного посібника»; подальшого розвитку дістали теоретико-методичні засади створення і використання комп'ютерно-орієнтованих засобів навчання, зокрема, класифікація електронних засобів навчального призначення, система принципів проектування електронних посібників, критеріїв і показників ефективності їх застосування.

Практичне значення одержаних результатів: розроблено основні компоненти методики використання електронного посібника у навчанні латинської мови студентів аграрних ВНЗ, навчально-методичне забезпечення дисципліни «Латинська мова» для студентів напряму 6.110101 «Ветеринарна медицина», що містить комплекс завдань для проведення лабораторних занять і самостійної роботи студентів, який передбачає застосування електронного посібника, та методичні

рекомендації щодо його використання; створено електронний посібник з латинської мови «ElementaLinguaeLatinae. Латинсько-український словник ветеринарно-медичних термінів» для студентів напряму 6.110101 «Ветеринарна медицина»; систематизовано електронні ресурси з латини, рекомендовані до застосування у навчальному процесі аграрних ВНЗ (<http://elearn.nubip.edu.ua>).

Результати дисертаційного дослідження можуть бути використані у навчальному процесі аграрних ВНЗ, системі підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників, для проектування та розробки електронних посібників з іноземних мов.

Основні положення та результати дослідження впроваджено у навчально-виховний процес Національного університету біоресурсів і природокористування України (акт від 13.10.2014), Подільського державного аграрно-технічного університету (довідка № 75-01-388 від 03.06.2014), Полтавської державної аграрної академії (довідка № 01-06/73 від 28.05.2014).

6. Дискусійні положення та недоліки дисертаційної роботи.

1. До наукової новизни дисертаційного дослідження автором, зокрема, віднесено уточнення понять «електронний посібник», «електронний навчальний посібник», «проектування електронного посібника» і нічого не сказано про поняття «дидактичний ризик», який введено і обґрунтовано вперше.

2. Автором уточнено поняття «електронний посібник» шляхом співвіднесення з родовим поняттям «електронне видання». Головним компонентом будь-якого видання, зокрема й електронного, (на відміну від ресурсу) є наявність вихідних відомостей. У роботі не зовсім зрозуміло, чи містяться вихідні відомості у спроектованому навчальному посібнику.

3. В параграфі 1.1. дисертантом з'ясовується зміст основних понять, що входять до понятійного поля дослідження. Автором наводиться

визначення поняття «електронний навчальний посібник», проте у подальшій роботі цей термін не зустрічається, що викликає питання щодо доцільності його введення.

4. На с. 94 наведено шляхи мінімізації дидактичних ризиків під час проектування електронного посібника з латинської мови. На нашу думку, робота значно збагатилася б, якби дисертант в описі процесу проектування електронного посібника ширше розкрила, як визначені пропозиції були реалізовані на практиці.

5. У роботі зустрічаються слова «взаємодія суб'єктів навчання з електронним посібником» (ст. 133). Було б доречно навести обґрунтування, що саме автор вбачає під такою «взаємодією», для формування точного уявлення і уникнення некоректних трактувань.

7. Загальна оцінка дисертаційної роботи.

Висловлені зауваження і побажання не впливають на загальну високу оцінку дослідження, здійсненого Балалаєвою О.Ю.

Дисертаційне дослідження Балалаєвої Олени Юріївни «Проектування електронних посібників з латинської мови для вищих аграрних навчальних закладів» є самостійно виконаною, завершеною кваліфікаційною науковою працею, в якій обґрунтовані нові результати, що в сукупності вирішують конкретну наукову проблему суттєвого значення для вищої аграрної освіти, а саме – розроблення моделі проектування навчальних посібників та методики їх використання для підвищення ефективності навчання латинської мови майбутніх фахівців-аграріїв.

За своїм фаховим спрямуванням, науковим і практичним значенням та оформленням дисертаційна робота Балалаєвої Олени Юріївни «Проектування електронних посібників з латинської мови для вищих аграрних навчальних закладів» відповідає вимогам положення «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року, а її автор – Балалаєва Олена Юріївна – заслуговує на присудження наукового

ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.10 –
інформаційно-комунікаційні технології в освіті.

Офіційний опонент,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри комп'ютерних
мультимедійних технологій
Національного авіаційного університету

С.М. Денисенко